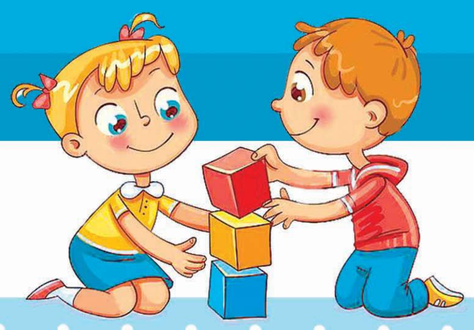
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت بهداشت
دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس
اداره سلامت کودکان

بسته توانبخشی خانواده -محور

رشد زبان

در کودکان ایرانی از تولد تا ۵ سالگی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

شماره‌پیگیری: ۲۱۷۸۳۷۸
تاریخ صدور: ۱۳۹۹/۱۱/۱۴

مجوز چاپ و انتشار کتاب

مشخصات کتاب

نام: بسته توانبخشی خانواده _محور (رشد زبانی)

نویسنده/نویسندگان: فریبا یادگاری

مترجم/مترجمان:

گردآورنده/مصحح/سایر نقش ها:

قطع کتاب: رحلی

تعداد صفحه: ۳۸

رده سنی: بزرگسال

شابک/شایم: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۰۷-۴۲-۸

شناسه مجوز: ۹-۵۷۵۴۵-۴۵۱۸۸۹

مشخصات ناشر

نام ناشر: اندیشه ماندگار

شماره پروانه نشر: ۷۷۶۸

دفتر توسعه کتاب و کتابخوانی

عنوان و نام پدیدآور : بسته توانبخشی خانواده - محور: (رشد زبانی) / نویسندگان فریبا یادگاری...[ودیگران] ؛ به سفارش دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی ؛ تصویرسازی شقایق وفایی، مریم قلی‌پور، نگار رئیسی.
مشخصات نشر : قم: اندیشه ماندگار، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری : ۲۸ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۰۷-۴۲-۸
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : نویسندگان فریبا یادگاری، اکبر داروئی، طلیعه ظریفیان، عطیه اشتری، نیره مهدی‌پورشهریور، مرتضی فرازی...
موضوع : مهارت‌های زبانی (دوران اولیه کودکی) -ایران Language arts (Early childhood) - Iran
شناسه افزوده : یادگاری، فریبا، ۱۳۴۳ - وفایی، شقایق، ۱۳۴۹ ، تصویرگر- قلی‌پور، مریم، ۱۳۵۹ ، تصویرگر- رئیسی، نگار، ۱۳۵۶ ، تصویرگر
شناسه افزوده : ایران. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس/ دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
شناسه افزوده : University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences
رده بندی کنگره : ۵/LB۱۱۳۹
رده بندی دیویی : ۶/۳۷۲
شماره کتابشناسی ملی : ۷۵۱۱۰۲۸
وضعیت رکورد : فیپا

بسته توانبخشی خانواده - محور

رشـــد زبـــان

به سفارش: دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نویسندگان: دکتر فریبا یادگاری، دکتر اکبر داروئی، دکتر طلیعه ظریفیان، دکتر عطیه اشتری، نیره مهدی پور شهریور، دکتر مرتضی فرازی، دکتر لیلا قلیچی، ابراهیم برزگر بفروئی، مینا فتوحی، مامک جولایی، عطیه قزوینی، گلنوش گل محمدی، زهرا آقارسولی، دکتر مریم ترامشلو، سیدشهاب الدین حسینی نسب، دکترکوثرباغبان، رضوانه نائبیان، زهراولی تبار، دکترمونا ابراهیمی پور، دکتر سیدحامد برکاتی، دکتر حمیدرضا لرنژاد، دکتر ناریا ابوالقاسمی، نغمه تشکری

تصویرسازی: شقایق وفائی، مریم قلی پور، نگار رئیسی

ناشر: اندیشه ماندگار

نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۹

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۰۷-۴۲-۸

انتشارات اندیشه ماندگار

قم. خیابان صفائیه (شهدا). انتهای کوی بیگدلی. نبش کوی شهید گلدوست. پلاک ۲۸۴
تلفن: ۰۲۵/۳۷۷۳۶۱۶۵-۳۷۷۴۲۱۴۲ همراه: ۰۹۱۲۲۵۲۶۲۱۳

مقدمه

سال های ابتدای کودکی زیربنایی برای کل زندگی فرد است. اگر به نیازها و حیطه های تکاملی کودکان در این دوران پاسخ مناسبی داده شود، کودکانی سالم تر، با قدرت تفکر و تعقل بیشتر و مهارت های عاطفی و اجتماعی بهتری خواهیم داشت. زبان، گفتار، بلع و ارتباط از مهم ترین حیطه های تکاملی است. زبان موهبت الهی برای برقراری عالی ترین رابطه انسان ها با یکدیگر است، رشد و تکامل زبان از دوران جنینی با شنیدن صدای مادر شروع شده و پس از تولد به نحو کامل تری ادامه می یابد. نقش گفتاردرمانی در مسیر شناسایی زودهنگام اختلالات گفتار و زبان و ارائه مشاوره به موقع بسیار حیاتی است. هدف از تدوین این کتاب ارائه اطلاعات و دانش لازم برای پیشگیری از اختلالات ارتباطی و بهبود بخشیدن به موقع از سوی خانواده ها است. این آموزش ها می تواند برای برقراری ارتباط صحیح و تصحیح روش های تغذیه ای کودکان طبیعی نیز کمک کننده باشد. ضمن تشکر از دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی برای تدوین این بسته آموزشی خانواده محور، امید است این مجموعه بتواند برای پیشگیری از ایجاد اختلال، اصلاح به هنگام اختلال و ارتقای تکامل کودکان طبیعی موثر باشد.

دکتر علیرضا رئیسی
معاون بهداشت
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

سخنی با والدین

والدین و مراقبان گرامی کودکان سرزمین عزیزمان ایران

این بسته برای استفاده شما طراحی شده است. برقراری ارتباط و رساندن پیام جزو حقوق اساسی هر انسان است. یکی از بهترین ابزارهای برقراری ارتباط، زبان کلامی است یعنی ما با استفاده از کلمه ها و جمله ها می توانیم نیازهایمان را اعلام کنیم و منظورمان، افکار و عقایدمان را به دیگران برسانیم و منظور و عقاید دیگران را بفهمیم. کودکان نیازهایشان را از طریق ایما و اشاره، نشان دادن، لمس کردن شما و حرف زدن اعلام می‌کنند. اما ممکن است مشکلات گفتار و زبان و اختلالاتی وجود داشته باشد که مانع از حرف زدن یا برقراری ارتباط مناسب کودک شود. این بسته برای کمک به پیشگیری یا کاهش و یا حذف اشکالات و اختلالات ارتباط، زبان، گفتار و بلع کودکان طراحی شده است. همچنین این مجموعه برای کودکانی که رشد طبیعی دارند قابل استفاده است، زیرا به والدین یا مراقبان کودک آموزش می دهد که چگونه بهترین روش ارتباط با کودک را به کار ببرند. اثربخشی این بسته کاملاً به همکاری شما والد یا مراقب گرامی وابسته است. لازم به یادآوری است که در صورت وجود مشکل جدی در رشد ارتباط، زبان، گفتار و بلع (دهانی و دهانی- حلقی) کودک نباید لزوم مراجعه به متخصصان مورد نیاز به ویژه آسیب شناسان گفتار و زبان (گفتار درمانگران) را فراموش کنیم. در صورت مراجعه به متخصصان و شروع برنامه های درمان پزشکی، توان بخشی و گفتاردرمانی، این بسته می تواند به شکل کمکی مورد استفاده شما قرار بگیرد. در صفحه‌ی بعد رنگ‌های راهنمای استفاده از بسته آورده شده است که در شش حوزه رشد پیش زبانی (مربوط به نوزادی و اوایل کودکی تا ۱۸ ماهگی است یعنی زمانی که کودک هنوز نمی‌تواند حرف بزند یا اوایل حرف زدن است)، رشد اولیه زبان (در این بسته از ۱۸ ماهگی تا ۵ سالگی را شامل می‌شود)، درک شنیداری (یعنی فهمیدن کلمه ها و جمله هایی که به کودک گفته می شود)، تولید و تلفظ صداهای گفتاری (یعنی کودک صداهای گفتاری را چگونه تلفظ می‌کند و آیا گفتار او قابل فهم است)، نارواني های گفتار و لکنت، بلع و تغذیه نوزادان و کودکان طبقه‌بندی شده است. شما می‌توانید برحسب این که کودک در کدام حوزه دچار مشکل است یا کدام حوزه را می خواهید ارتقاء دهید و تقویت کنید صفحه مربوطه را به راحتی از رنگ راهنمای بالای صفحه بیابید.

در ابتدای بسته چک لیست های رشد مهارت های ارتباط، زبان، گفتار بلع آورده شده است. سن تقویمی کودکتان را در نظر بگیرید و مهارت های سنی او را با جداول تطبیق دهید. سپس

علایم هشدار یا خطر را که زیر هر جدول آورده شده ببینید. اگر کودک این علایم هشدار را نشان می‌دهد لازم است براساس رنگ به حوزه مربوطه مراجعه کنید تا بتوانید در پیشگیری یا کاهش علایم کمک کنید. به خاطر داشته باشید که این بسته جانشین متخصص گفتاردرمانی نیست و فقط به شکل تکمیلی و در کنار مشورت کردن یا مراجعه به متخصص گفتاردرمانی می‌تواند کمک کند. البته برای خانواده‌هایی که کودک طبیعی دارند و فقط می‌خواهند برای ارتقاء و تقویت مهارت‌های ارتباط، زبان، گفتار و بلع کودکشان از این بسته استفاده کنند مراجعه به گفتاردرمانی اختیاری است.

فهرست مهارت‌های رشد گفتار و زبان در کودکان ۲ تا ۳ ساله

درک و فهم زبان	صحبت کردن
حدود ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ کلمه را درک می‌کند.	حدود ۱۰۰ تا ۲۰۰ کلمه می‌گوید.
می‌تواند معنای کلمه‌هایی مثل "بالا"، "پایین"، "یک" و "همه" را درک کند.	می‌تواند بگوید که دستشویی دارد.
اگر نام تصویری را به او بگوییم، می‌تواند آن را در کتاب به ما نشان دهد.	اگر چیزی یا کاری را بخواهد، نام آن را می‌گوید.
اگر دستور ساده به او بدهیم انجام می‌دهد.	می‌تواند جواب پرسش‌های ساده را بدهد.
به قصه‌های کوتاه، شعر و ترانه‌های کودکانه گوش می‌دهد و از آن لذت می‌برد.	از جمله‌های پرسشی دوکلمه‌ای استفاده می‌کند، مانند "نی‌نی کو؟"، یا "مامان کجا؟".
می‌تواند معنای کلمه‌هایی مثل "بالای"، "پایین"، "توی"، "روی"، "جلوی"، و "پشتِ" را درک کند.	می‌تواند جمله‌ها و عبارت‌های ۳ یا ۴ کلمه‌ای بگوید.
بیشتر پرسش‌هایی را که مربوط به محیط زندگی و اطراف اوست درک می‌کند.	از کلمه‌هایی مثل "هیچی"، "یک"، "با"، "از"، "و" در گفتار خود استفاده می‌کند.
	از کلمه‌های جمع استفاده می‌کند، مانند "کتاب‌ها"
	از افعال استفاده می‌کند، مانند "بده"، "بیا"، بخور"، "می‌خورم"، "می‌افتم"، "خوردم"، "افتادم".
	اشتباهاتی در دستور زبان دارد، مانند "برنج پزید"، یا "در رو بسته کن".
	اگر از او بپرسیم، "وقتی سردت می‌شه چه کار می‌کنی"، یا "اگر گرسنه بشی چه کار می‌کنی" به درستی پاسخ می‌دهد.
	اسم و جنسیت خودش را به درستی می‌گوید.

علایم هشدار برای کودکان ۲ تا ۳ ساله

تعداد کلمه‌هایی که می‌تواند بیان کند کمتر از ۱۰۰ است.
از عبارت‌های ۲ کلمه‌ای در گفتار خود استفاده نمی‌کند.
نمی‌تواند از کلمه‌های پرسشی مانند "کی"، "کجا" و "چرا" استفاده کند.
اگر دستور ساده‌ای به او داده شود نمی‌تواند انجام دهد.
قادر به بیان درخواست‌ها و نیازهای خودش نیست.

فهرست مهارت‌های رشد گفتار و زبان در کودکان ۳ تا ۴ ساله

درک و فهم	صحبت کردن
می‌تواند معنای ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ کلمه را درک کند.	می‌تواند جمله‌های ۴ تا ۵ کلمه‌ای بیان کند.
درک کلمه‌های تفضیلی مانند "بزرگ‌تر" یا "پهن‌تر" در مقابل کلمه‌های برعکس آن یعنی "کوچک‌تر" یا "باریک‌تر" صورت می‌گیرد.	می‌تواند نام اشیاء آشنا و معمولی را در کتاب و مجله بگوید.
می‌تواند دستورات ۲ یا ۳ قسمتی را انجام دهد مانند "لیوانو بذار رو میز و آب بریز توش"، یا " اول درو باز کن، بعد کلید رو بردار و بذارش بالای کمد".	می‌تواند کلمه‌های ۴ بخشی مانند "آشپزخانه" را تکرار کند.
حتی اگر اشیائی که خواسته‌ایم جلوی چشمش نباشد یا در نزدیکی او قرار نداشته باشد، می‌تواند به آسانی دستورات ساده را انجام دهد.	نظرات خودش را آزادانه ابراز می-کند.
	زمانی که کاری انجام می‌دهد، با کلمه‌ها هم آن را بیان می‌کند.
	با استفاده از کلمه‌های پرسشی "چرا، چطوری، کجا، کی، کی، چی"، پرسش‌های ساده می‌پرسد، مانند "چی بپوشم؟ کجا رفت مامان؟ چطوری می‌ریم اونجا؟".
	مقایسه‌های ساده‌ای انجام می‌دهد، مانند " آدم‌ها پا دارند، ماهی‌ها دم دارند".
	گاهی حرف‌های بزرگسالان را تکرار می‌کند بدون آن که معنی آن را بداند.
	قادر است پچ پچ نماید.
	اشتباهات دستور زبان او نسبت به قبل کمتر شده است ولی هنوز هم خطاهایی دارد.
	ترتیب زمانی اتفاقاتی که رخ داده است را بیان می‌کند مانند " اول بازی کردیم، بعدش دعوامون شد".
	می‌تواند دست کم ۴ نوع حروف اضافه یا ربط را در جمله به کار ببرد. مثلاً می‌تواند برای ربط دادن دو جمله به هم از حرف ربط "و" استفاده نماید.

علایم هشدار برای کودکان ۳ تا ۴ ساله

نمی‌تواند از جمله‌های کامل در گفتار خود استفاده کند.
قادر نیست اشیاء سادهٔ محیط اطراف را نام ببرد.
از کلمه‌های خداحافظی یا تحسین و احترام در رابطه با دیگران استفاده نمی‌کند.

فهرست مهارت‌های رشد گفتار و زبان در کودکان ۴ تا ۵ ساله

درک و فهم	صحبت کردن
می‌تواند بیش از ۲۸۰۰ کلمه را درک کند.	می‌تواند بین ۹۰۰ تا ۲۰۰۰ کلمه را بیان کند.
بین ۴ تا ۶ رنگ را می‌شناسد.	جمله‌های بیانی او بین ۴ تا ۶ کلمه دارد.
با دقت به قصه‌های کوتاهی که برای او گفته می‌شود گوش می‌دهد و می‌تواند به پرسش‌های سادهٔ مربوط به داستان پاسخ دهد.	قادر است تا ۱۰ بشمارد. مفهوم عدد را تا ۳ عدد می‌فهمد.
می‌تواند به دو پرسش متوالی و مرتبط پاسخ دهد، مثلاً "مامان اومد؟ کجا رفت؟".	می‌تواند در مورد کاربرد اشیاء ساده و آشنا توضیح دهد و به پرسش‌هایی در مورد آن پاسخ دهد، مثلاً "کلید برای چه کاریه؟"
می‌تواند از دستورات سه‌بخشی پیروی کند.	از نظر دستور زبان جمله‌های کامل و درستی به کار می‌برد.
کلمه‌های مربوط به مفاهیم زمانی ساده را درک می‌کند، مثلاً "امروز"، "دیروز"، "بعداً"، "قبلاً"، "حالا"، "صبح"، "بعدازظهر"، "شب" و "نصفه شب".	نسبت به معنای کلمه‌ها کنجکاوی نشان می‌دهد و معنای آنها را می‌پرسد، مثلاً "خوشبخت" یعنی چه؟".
	بازی با کلمه انجام می‌دهد و شعر می‌سازد. از کاربرد کلمه‌های بی‌معنی و هم‌قافیه لذت می‌برد.
	می‌تواند داستان کوتاه شنیده شده را بازگو نماید.
	دستور زبان درست را به کار می‌برد. جمله‌های او طولانی و شامل جمله‌های پیچیده و مرکب است.
	با افراد خانواده و دوستان در مورد اتفاقات روزمره و تجربه‌هایش صحبت می‌کند.

علایم هشدار برای کودکان ۴ تا ۵ ساله

نمی‌تواند در مورد وقایع روزمره، تجربه‌ها، یا مجموعه‌های تلویزیونی با گفتار پیاپی، متوالی و طولانی صحبت کند یا داستانی طولانی را با جمله‌های پی‌درپی تعریف نماید.
قادر به بیان جمله‌های کامل نیست.
نمی‌تواند دستوراتی را که به او داده می‌شود انجام دهد.
با فشار حرف می‌زند، کلمه‌ها را می‌کشد یا تکرار می‌کند یعنی با لکنت صحبت می‌کند.
صحبت‌هایی که می‌کند برای اطرافیان قابل فهم نیست و وضوح ندارد.

رشد زبان

والدین عزیز

اگر فرزند شما نسبت به همسالانش تعداد کلمه های کمی بیان می‌کند و یا طول جمله های بیانی او کوتاه تر است این نشانه را باید جدی بگیرید چون می تواند نشان دهنده تأخیر او در رشد و یادگیری مهارت های گفتار و زبان باشد.

برای یادگیری گفتار و زبان کودکان باید به اندازه کافی رفتارهای صحیح و الگوهای درست ارتباطی و زبانی را ببینند و بشنوند. بهترین زمان برای یادگیری هنگامی است که کودکان با بزرگسالان به خصوص والدین خود ارتباط برقرار می‌کنند. در طی این ارتباط کودکان با استفاده از رفتارها و الگوهای ارتباطی و زبانی که از بزرگسالان آموخته اند از والدین خود اطلاعاتی می خواهند ویا اطلاعاتی را با آنها در میان می‌گذارند، و درخواست ها، افکار و احساسات خود را بیان میکنند.

با توجه به نکاتی که بیان شد، افزایش آگاهی شما از چگونگی رشد مهارت های ارتباطی، زبانی و گفتاری و نحوه رفتار با کودک دارای تأخیردر رشد گفتار و زبان به ارتقاء و یا جبران تأخیر کودک کمک شایان توجهی خواهد کرد.

والدین عزیز سطح صحبت کردن و فهمیدن فرزندتان را با فهرست مهارت های رشد زبان در ابتدای این بسته مقایسه کنید و در صورتی که علایم هشدار را در کودک خود می بینید به توصیه ها و شیوه های بیان شده در این کتاب عمل کنید.

والدین گرامی الگوها و شیوه های رفتاری، ارتباطی و زبانی در این بسته به شما معرفی می شوند که به صورت غیرمستقیم تعداد کلمه های بیانی و طول جمله فرزند شما را افزایش می دهند. همچنین توانایی و مهارت تعریف و توصیف اتفاقات و وقایع را در او بهبود می بخشند. در ضمن، کیفیت گفت وگو و مهارت مکالمه را در او ارتقاء می دهند. با به‌کارگیری این روش ها توانایی قصه‌گویی و داستان گفتن با کتاب یا بدون استفاده از آن پرورش می یابد. در نهایت به کودک کمک خواهد شد تا ارتباط شفاهی واضح و شفافی با دیگران برقرار کند.

به یاد داشته باشید که هیچ وقت کودک را وادار به صحبت با کلمه ها و جمله های مورد نظر خودتان نکنید. کودک نباید برای صحبت کردن تحت فشار و اجبار باشد. این یک هشدار مهم است که اگر نادیده گرفته شود عواقب جبران ناپذیری دارد.

پس از مطالعه روش‌ها و به کار گرفتن صحیح آنها، تأثیر استفاده از آنها را بر رشد صحبت کردن و درک او یادداشت کنید. اگر در مدت سه ماه در او پیشرفت و تغییری مشاهده نکردید در اولین فرصت برای تشخیص و درمان تخصصی به گفتاردرمانی مراجعه کنید.

اهدافی که در این کتاب برای یادگیری کودکان در نظر گرفته شده است عبارتند از:

- به گفته‌های گوینده توجه کنند و پاسخ مناسب بدهند.
- شروع کردن مکالمه را یاد بگیرند.
- به تدریج جمله‌های طولانی‌تری به کار ببرند.
- در مکالمه / گفت‌وگو شرکت کنند و بتوانند برای دوره طولانی مکالمه را حفظ کنند.
- راجع به یک موضوع (اتفاقات روز و یا انجام کارهای روزمره) به ترتیب زمانی و هدفمند صحبت کنند.
- از روی کتاب مصور داستان کوتاه بیان کنند.

اهدافی که در این کتاب برای یادگیری والدین یا مراقبان در نظر گرفته شده‌اند عبارتند از:

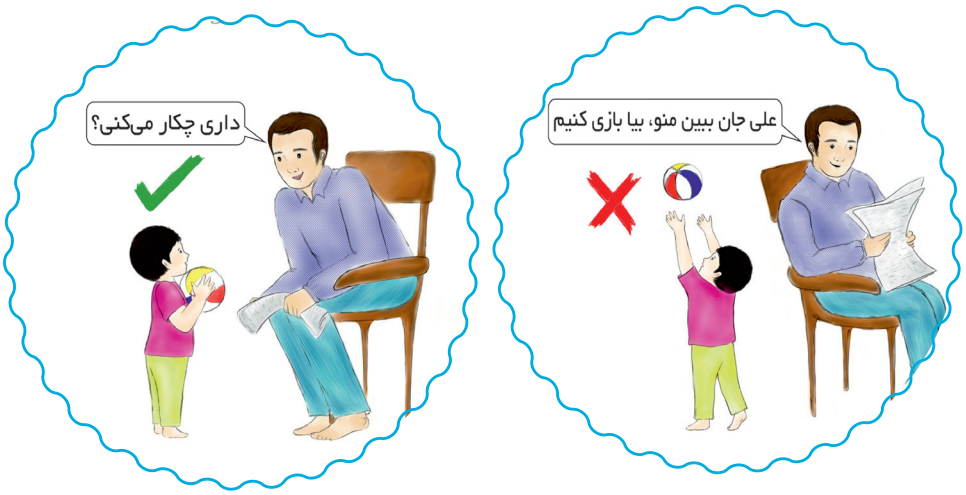
- از روش‌های مختلف برای جلب توجه کودک استفاده کنند.
- رو در رو با کودک ارتباط برقرار کنند و نام او را بگویند.
- در برقراری ارتباط با کودک صبور باشند.
- از کلمه‌ها و جمله‌های متنوع، ایما و اشاره در موقعیت‌های مختلف استفاده کنند.
- کلمه‌ها و جمله‌های کودک را به روش صحیح تقلید، تکمیل و تفسیر کنند.
- کودک را به ادامه دادن مکالمه تشویق کنند (پرسش و پاسخ مناسب و یا اظهار نظر کردن برای افزایش انگیزهٔ ادامه دادن مکالمه روش‌های کارآمدی هستند).
- پرسش‌هایی مطرح کنند که کودک پاسخ آنها را می‌داند و می‌تواند جوابگو باشد (چون هدف تقویت بیان کودک است).
- در کودکان بزرگ‌تر گاهی پرسش‌هایی مطرح کنند که برای کودک جالب باشد و انگیزه او را برای یادگیری و مکالمه افزایش دهد.
- پرسش‌هایی مطرح کنند که پاسخ سرراست ندارند و کودک باید کمی فکر کند.
- کتاب خوانی برای کودک را ازسطح نامیدن تصاویر کتاب تا تعریف داستان انجام دهند.

در بخش بعدی توصیه‌ها و راهنماهای خانواده برای ارتقاء رشد زبان کودک آورده شده است.

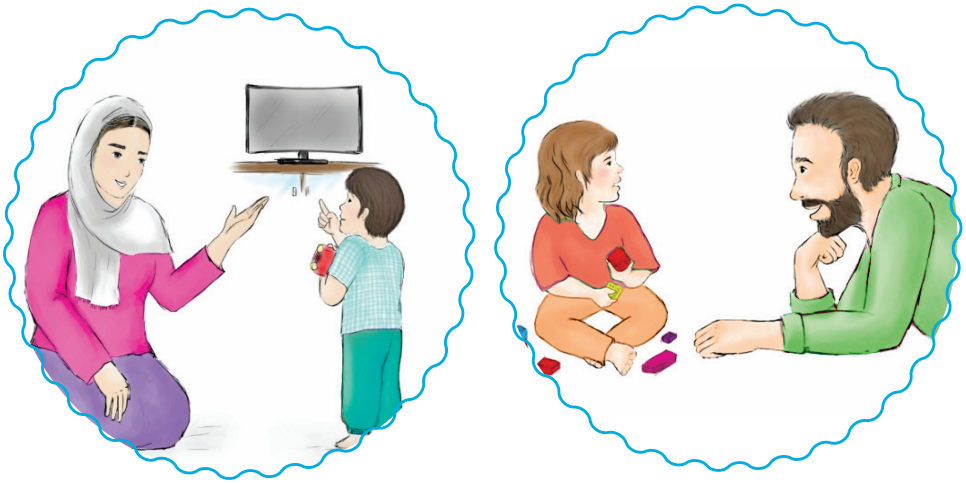
قبل از صحبت با کودک، توجه او را جلب کنید.

برای کودک، بازی کردن و هم زمان گوش دادن به دستور بزرگسالان کار مشکلی است. شما با گفتن نام کودک، توجهش را به خودتان جلب کنید و بعد دستور خود را بدهید. زیرا او حین بازی، متوجه پرسش یا درخواست بزرگسالان نمی‌شود.

چهره به چهره با کودک صحبت کنید.

وقتی رو در رو و هم سطح کودک باشید، راحت‌تر می‌توانید با او صحبت کنید. در این حالت او می‌تواند حرکات چهره، دهان، و نحوه تلفظ صداها را ببیند و هر دوی شما منظور هم را بهتر می‌فهمید.

با صبوری به گفتار کودکتان گوش بدهید.

کودک در حین صحبت با بزرگسال برای جمع بندی افکارش به زمان بیشتری نیاز دارد. بنابراین با نگاه کردن و تماس چشمی و کمی خم شدن به سمتش ارتباط را حفظ کنید. با صبر و آرامش گوش کنید و نشان بدهید منتظر و مشتاق ادامه گفت و گو هستید.

صحبت کردن را برای کودک خوشایند و لذت‌بخش کنید.

برای یادگیری صداها، کلمه ها و جمله ها، از بازی هایی استفاده کنید که برای کودک جالب و لذت بخش است. از درآوردن صدای خنده دار یا لوس حرف زدن و بیان گفته های خنده دار خجالت نکشید. این کار کودک را برای فهمیدن و گفتن شوخی ها نیز آماده می‌کند.

هنگام حرف زدن از ایماء و اشاره استفاده کنید.

وقتی کودک معنی کلمه‌ای را نمی‌فهمد، شما در حین بیان آن کلمه، از حرکات چهره، ایماء، اشاره و گفتار اغراق‌آمیز استفاده کنید. مثلاً برای فهم بهتر معنای کلمه پرواز، پدر می‌گوید «پروانه پرواز می‌کند» و دست‌ها را به شکل پرزدن باز می‌کند. حرکات بدن، صورت، ایماء و اشاره به فهماندن گفتار کمک می‌کند.

کلمه‌ها، گفته‌ها و جمله‌های کودکتان را تقلید و تکمیل کنید.

تقلید و تکمیل گفته‌های کودک توسط شما، به او نشان می‌دهد که گفتارش برای شما با ارزش است و بدین ترتیب تشویق می‌شود که به صحبتش ادامه دهد.

گفته‌های کودک را کامل کنید.

بـه گفته هـای کـودک یک یـا دو کلمـه اضافه کنیـد. به ایـن ترتیب الگـوی گفتاری درسـت و کامل‌تری را نشـانش می‌دهید. همچنین بسـیار واضح صحبت کنید. بـا این عمل به کودکتان نشان می‌دهید حرفش را فهمیده‌اید. با این شیوه کودک یاد می‌گیرد که با کمی تلاش می‌تواند منظورش را بهتر منتقل کند.

کلمه‌ها و جمله‌های جدید اضافه کنید و در مورد احسـاس کودک صحبت کنید.

وقتی کودک با کلمه‌ها یا جمله‌های ناقص و کوتاه شروع به صحبت می‌کند شما با اضافه کردن عبارت‌ها، جمله‌ها و گفتن ایده‌های جدید کلام او را بازگویی کنید. با این کار هدف او را واضح‌تر می‌کنیـد. همچنیـن این کار درک و فهم او را از کلمه‌ها و جمله‌ها عمیق‌تر می‌کند و به او شـیوه جدیدی برای حرف زدن و فکر کردن نشان می‌دهد.

کلمه‌ها و یا عبارت‌های نادرست کودک را تصحیح و طولانی‌تر کنید.

زمانی که کودک در حال بازی است یا کاری را انجام می‌دهد، درباره آن صحبت کنید. کلمه‌های مهم را در جملات متنوع به صورت مکرر به‌کار ببرید. به یاد داشته باشید شما فقط یک کلمه به جمله کودک اضافه کنید و شکل صحیح کلمه‌ها و جمله‌ها را بسیار واضح و شمرده و با مکث بیان کنید. بیان کلمه‌ها و جمله‌ها بیش از یک بار به کودکان کمک می‌کند متوجه کلمه‌های جدید در گفته‌های شما شوند و آن کلمه‌ها را یاد بگیرند.

درباره کارها و توانایی‌های کودکان اظهارنظر کنید.

کودک از شنیدن نظرات شما که ساده بیان شده است کلمه‌های جدیدی یاد می‌گیرد و این کار مانند معجزه‌ای بین شما و کودک گفت‌وگویی را راه می‌اندازد.

از همهٔ حواس استفاده کنید.

زمانی که چند حس کودکان در انجام کاری فعال است از این موقعیت برای آموزش افعال، اسامی و صفات استفاده کنید. برای مثال هنگام خوردن میوه کودک را به بوییدن و لمس کردن و چشیدن میوه ها تشویق کنید و کلمه ها و جمله های مناسب به کار ببرید.

مکان های جدید فرصت یادگیری کلمات جدید را افزایش می دهد.

کودک را به مکان های جدید ببرید و اجازه دهید چیزهای جدید و جالب را کشف کند. راجع به آن چه می بیند صحبت کنید و به پرسش های او پاسخ دهید.

در بازی به کودک خود کلمه‌ها را آموزش دهید.

اسامی
گربه (پیشی)، عروسک، دست، پا

افعال
خوردن، خوابیدن، نشستن

کلمات پرسشی
چرا؟ کجا؟ چی؟

مالکیت
مال من، مال تو، مال او

کلمات مربوط به روابط اجتماعی
سلام و خداحافظی

کلمات مربوط به احساسات
خوشحال یا شاد،
ناراحت یا غمگین

کلمات مربوط به
جنس، شکل، اندازه

کلمات مربوط به مکان‌ها بالا، پایین، زیر، رو

در بازی به کودک خود جمله‌سازی یاد دهید.

اسم این عروسک گربه است.

گربه چی می‌خوره؟
چرا گربه غذا می‌خوره؟
گربه کجا زندگی می‌کنه؟

ببین گربه پا داره
ببین گربه دُم داره
ببین گربه چشم داره

گربه به مامانش سلام می‌کنه
گربه با باباش خداحافظی می‌کنه

گربه گوشت می‌خوره
گربه روی دیوار راه می‌ره

این گربه خوشحاله
این گربه ناراحته

بیا گربه رو بذار توی سبدش
می‌تونی گربه رو بذاری زیر میز؟

این گربه رنگش قهوه‌ایه
دست بزن این گربه بدنش نرمه

هنگام بازی از شعر و آواز استفاده کنید.

بازی هایی که همراه با شعر هستند به کودکان کمک می‌کنند تا علاوه برکلمه های شعر، ریتم و آهنگ را هم بیاموزند. بعد از این که شعر مورد علاقه اش را بارها خواندید کمی بعد اگر خواندن شعر را متوقف کنید او تلاش می‌کند کلمه های آن را بگوید و حرکاتش را انجام دهد.

از کودک خود سؤال کنید

سؤال هایی خوب هستند که کودک را به فکر کردن و بیان کلمات متنوع وادار کنند. همچنین موجب ادامه یافتن گفت و گوی مادر با کودک شوند. توجه داشته باشید معمولاً پرسش هایی با پاسخ های بلی و خیر جریان گفت و گوی طبیعی را متوقف می‌کنند. در صفحات بعد روش خوب سؤال کردن را مرور می‌کنیم.

از کلمه‌های پرسشی (کجا، کِی، کی، چرا، چطور، کدام، چند) استفاده کنید.

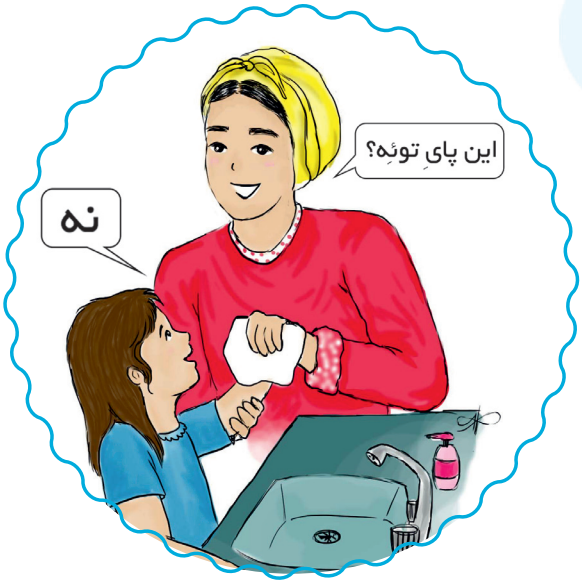

روش سؤال پرسیدن بالا باعث می‌شود کودک کمی فکر کند.

روش سؤال پرسیدن بالا باعث ادامه گفت و گو نمی شود.

پرسیدن سؤال به این روش باعث ادامه گفت و گو نمی‌شود.

اما روش سؤال پرسیدن پایین باعث می‌شود کودک کمی فکر کند.

سؤالاتی بپرسید که کودک باید جواب آن را انتخاب کند.

درخواست کردن را آموزش دهید.

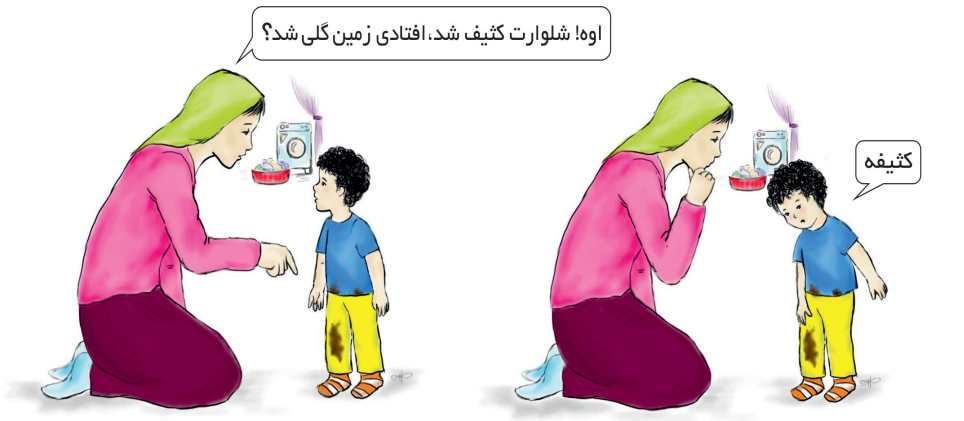
شـرایطی فراهم کنید تا کودکان از شـما درخواست کنند. گاهی توی لیوان مقدار کمی آبمیوه یا شـیر بریزید یا به جای یک تکه بزرگ شـیرینی یک تکه کوچک بدهید و سـپس منتظر بمانید تا او درخواسـت کند. به محض درخواسـت مقدار کمی بدهید و بعد مجدداً منتظر درخواسـت او باشید.

به ادامه دادن مکالمه کمک کنید.

وقتی کودکان مکالمه و گفت‌وگو را شروع می‌کنند برای ادامه مکالمه و طولانی کردن گفت و گو به آنها کمک کنید.

- کودک با گفتن یک کلمه (کثیف) ارتباط را با مادر شروع می‌کند.
- مادر با تفسیر و تکمیل کردن گفته های کودک به او نشان می دهد که گفته های او را شنیده و برای او مهم هستند.
- کودک با اشاره یا گفتن کلمه یا یک جمله کوتاه راه حلی را پیشنهاد می‌کند.
- مادر با تأیید گفته های کودک و تکمیل و تفسیر آنها مکالمه را ادامه می دهد.

موقعیت حل مسئله فرصت مناسبی برای یادگیری کلمات و جملات است

زمانی که کودکان در حال انجام کاری هستند و با مشکلی مواجه می‌شوند از این موقعیت ضمن کمک به حل مسئله برای آموزش افعال، اسامی و صفات استفاده کنید. به عنوان مثال:
جا نمیشه «فعل منفی»، بزرگه «صفت»، کامیون بزرگه «اسم»، جعبه کوچیکه «اسم»

برای کودک وقت بگذارید.

وقتی کودک با شما شروع به صحبت می‌کند لحظه‌ای کار خود را کنار بگذارید و همسطح او شوید و با صمیمیت پاسخ بدهید.

حین بازی، مکالمه و قوانین آن را آموزش دهید.

ابتدا چیزی بگویید که جالب باشد. بعد منتظر واکنش کودکتان بمانید. کودک ممکن است بخندد، به چیزی اشاره کند، یا سؤالی بپرسد. بعد از واکنش کودک و پاسخ شما به رفتار و یا گفتار او، گفت و گو را کمی ادامه داده و بعد خاتمه بدهید تا او متوجه شود که شما گفت‌وگو را تمام کرده‌اید. بازسازی اوقات صرف صبحانه و یا عصرانه زمان های خوبی برای آموزش و تمرین گفت‌وگو و مکالمه هستند.

کودک را وادار به حرف زدن نکنید.

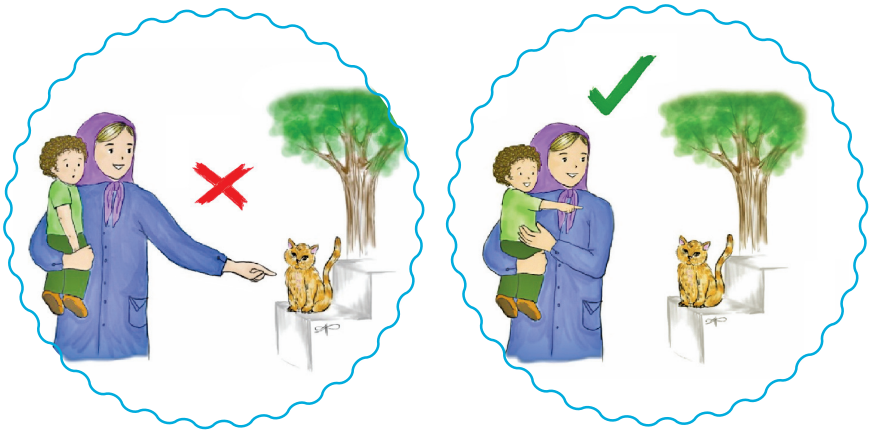
هیچ وقت کودکتان را وادار به سلام کردن و حرف زدن با افرادی که او نمی‌شناسد نکنید. اصرار و پافشاری به حرف زدن کودک، معمولاً سبب کاهش اعتماد به نفس و دلسرد شدن آنها از حرف زدن می‌شود.

کودک را سؤال پیچ نکنید.

مانند یک معلم هنگام گرفتن امتحان از دانش‌آموزان، دائماً از کودک خود سؤال نکنید. خصوصاً وقتی اطمینان دارید او پاسخ سؤال شما را نمی‌داند یا نمی‌تواند بیان کند. البته به این معنی نیست که از کودک سؤال نپرسید. اجازه بدهید او سوال کند و شما به سوالات او پاسخ دهید.

گفته‌های اشتباه کودک را گوشزد نکنید.

اگر کودک کلمه یا فعلی را اشتباه بیان کرد مانند مثال تصویر فوق که هدف کودک درخواست شیر است اما می‌گوید «شیر خوردم»، در این موقعیت اشتباهش را تذکر ندهید و به سادگی شکل صحیح کلمه یا فعل را بیان کنید. به این طریق، شما تلاش کودک برای برقراری ارتباط را تشویق کرده‌اید و بدون تأکید بر اشتباهش، کلمه یا جمله صحیح را به صورت الگو ارائه کرده‌اید.

برای کودک کتاب بخوانید و قصه بگویید.

برای کودکان در هر سنی که باشند کتاب قصه بخوانید زیرا به کودک کمک می‌کند تا:

- توجهش را افزایش دهد.
- دنیای خود را بهتر بشناسد.
- تعداد کلمه‌هایی که می‌فهمد و می‌گوید را افزایش دهد.

- گفتن جمله های درست و طولانی را یاد بگیرد.
- ترتیب و توالی بیان اتفاقات را بفهمد، حفظ کند و بیان کند.
- بفهمد که کتاب ها جالب هستند و مطالب زیادی یاد می دهند.
- برای یادگیری در مدرسه آماده شود.

وقتی با کودک کتاب می خوانید جای راحتی را پیدا کنید.

رو به روی هم

کودک روی پاهای شما

کودکان در هر سنی به شیوه‌ای متفاوت از کتاب لذت می‌برند.

۱. کودکان کوچک تصور می‌کنند مزه کتاب از شکل آن بهتر است! در این سن کتاب‌های پارچه‌ای و مقوایی بخرید یا بسازید.

۲. کمی که بزرگتر شدند از کتاب‌هایی خوششان می‌آید که بتوانند آنها را دستکاری کنند، ببویند و یا صدایش را بشنوند. کتاب‌هایی تهیه کنید که مثلاً صدایی بدهد (زنگوله داشته باشد یا بوق بزند)، برچسب داشته باشد و یا تصاویر آن قابل جدا کردن باشد.

۳. در مرحله بعد کودکان دوست دارند چیزهایی را که می‌شناسند در کتاب ببینند و اسم آنها را بگویند.

۴. به تدریج کودکان در مورد تصاویر کتاب، جمله‌هایی را می‌گویند که ممکن است به داستان کتاب مربوط نباشد، یعنی اشخاص، حیوانات، موقعیت یا مکانی را توصیف می‌کنند.

۵. حالا دیگر کودک جمله‌هایی را بیان می‌کند که ترتیب رخداد وقایع را نشان می‌دهد.

۶. در مرحله ششم، مسئله یا مشکلی که در داستان مطرح است را با جمله‌هایی توضیح می‌دهند که علت حوادث و اثرات آن را بیان می‌کند و به هم مرتبط هستند. البته در این مرحله هنوز خیلی از اطلاعات مهم در داستان را نمی‌توانند منتقل کنند. ممکن است نتوانند بین مسئله و راه حل گفته شده و هدف داستان رابطه‌ای ایجاد کنند.

۷. در این مرحله داستانی شامل چند بخش می‌گویند که رابطه علّی را در هر بخش بیان می‌کند. هر بخشی را که بیان می‌کنند انگیزه‌ای برای بیان بخش بعدی است.

کتاب خوب

- کودک کتاب‌هایی را دوست دارد که پر از تصویر هستند (تصویر افراد، حیوانات، پوشاک، وسایل منزل، وسایل نقلیه و تصاویر واضحی از افرادی که کارهای مختلف انجام می‌دهند یا تصاویری که حوادث روزمره را نشان می‌دهند).
- کودک دوست دارد برای خودش به صورت شخصی کتاب‌هایی داشته باشد. می‌توانید از آلبوم عکس‌های خانوادگی، از روزهای مهم و به یاد ماندنی در کنار خانواده مثل جشن تولد، یا مهمانی کتاب‌های جالب درست کنید و زیر آن جمله‌های مرتبط بنویسید.
- برای او کتاب بخرید یا حتی با کمک هم یک کتاب با چسباندن تصاویر مختلف و یا کشیدن نقاشی در یک دفترچه بسازید.

وقتی کتاب می‌خوانید:

- اشکالی ندارد که فقط در مورد تصاویر کتاب صحبت کنید (شاید صحبت کردن راجع به تصاویر کتاب از خواندن آن برای کودک جالب‌تر باشد).
- اشکالی ندارد توضیحات شما با آن چه در کتاب نوشته شده مطابقت نداشته باشد.
- اشکالی ندارد واژه‌ها را تغییر دهید.
- اشکالی ندارد که نام کودک خودتان را در داستان بگذارید.
- حتی اشکالی ندارد ابتدا صفحه آخر را برایش بخوانید یا هر صفحه دیگری که کودک دوست دارد.
- بهتر است نوبت را رعایت کنید. مثال: «علی حالا تو به من بگو چی دیدی؟»
- بهتر است صداهایی را تولید کنید و یا حرکاتی را انجام دهید که به کودک برای درک معنی کلمه یا جمله کمک کند. مثال: «این کلاغه، کلاغ قارقار می‌کنه.»
- بهتر است از بارها خواندن یا تعریف کردن یک صفحه یا یک قصه خسته نشوید، کودک از شنیدن مکرر آنها لذت می‌برد.
- بهتر است داستان‌های ساختگی خودتان را بگویید. این نوع داستان‌ها را کودک بیشتر از انواع دیگر دوست دارد، به ویژه اگر در مورد خودتان یا خودش باشد.
- داستان‌های واقعی از داستان‌های غیرواقعی زیباتر و جذاب‌تر هستند.

فهرست منابع:

1. Paul, R. Language disorders from infancy through adolescence: Assessment and Intervention. Austin, TX: ProEd, 2013.
2. Moerk EL. The guided acquisition of first language skills. Greenwood Publishing Group; 2000.
3. Weitzman E, Greenberg J. Learning language and loving it: A guide to promoting children ›s social, language, and literacy development in early childhood settings. Hanen Centre; 2002.

۴. جلیله وند، ن. رشد گفتار و زبان در کودکان فارسی زبان. تهران: انتشارات دانژه، ۱۳۹۱.

۵. کاظمی، ی، قیومی انارکی، ز، کاظمی، ش. پا به پای کودکم در مسیر رشد. اصفهان: ناشر کلام حق با همکاری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ۱۳۸۷.

۶. رونـدال، ژ، آ. (مؤلـف)، داودیان، ا. (مترجم). رشـد گفتـار در کودک تریزومیـک ۲۱ (راهنمای عملی کمک و مداخلـه تربیتی). تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۳.